

Museet for Thy og Vester Hanherred

Arkæologiske undersøgelser

I den forløbne sæson har museets udgravningsvirksomhed været koncentreret om de to grupper oldtidsminder, der er mest karakteristiske for Thy: bronzealderhøjene og jernalderbopladsene. Blandt de sidste findes årets største udgravning, ved Heltborg i Sydthy, hvor et vejarbejde har givet mulighed for et kik ned i én af de store thylandske byhøje.

GRÅ VHØJE FRA BRONZEALDEREN

Sidste år omtales undersøgelsen af en overpløjet høj ved Toftum i Sydthy. Undersøgelsen blev foretaget som et

Gravhøj ved Villerup før udgravning. Jacob Vedsted foto.

kommunalt beskæftigelsesprojekt i samarbejde med museet. Samme projektgruppe påbegyndte i efteråret 1981 undersøgelsen af en stærkt medtaget høj ved Villerup i nærheden af Bedsted. Undersøgelsen måtte indstilles på grund af den tidlige vinter, men blev fuldført i foråret 1982, denne gang finansieret af Fredningsstyrelsen.

Den store stenkiste i Villerup-højen efter åbningen. Jacob Vedsted foto.

Til trods for sin ødelagte tilstand viste højen sig at indeholde en række grave med gode fund. Bedst var en ca. 2 m lang stenkiste, så godt bygget, at det indre stadig var

jordfrit efter ca. 3.000 års forløb. Da dækstenene var taget af, sås på gravbunden et lag af brændte ben samt den døde udstyr: Et bronzesværd med rester af træskeden og en bøjlenål af bronze. Graven stammer fra midten af bronzealderen, ca. 1000 før Kristi fødsel.

Som de fleste storhøje fra bronzealderen var denne bygget i flere omgange. Den første høj viste sig kun at have målt ca. 6 m i diameter. Den var anlagt over en lille stenkiste med brændte knogler af et formodentlig 5-6 års barn. I graven fandtes desuden tøjrester og en pynteknap af bronze. Graven er antagelig et par hundrede år ældre end stenkisten med sværdet.

Udgravning af overpløjet høj ved Førby. Den sydøstlige fjerdedel af højen med forskellige stensatte grave afdækket. Jens-Henrik Bech foto.

Der er tidligere berettet om fund af brandgrave fra yngre bronzealder hos gårdejer Richard Højbak, Førby ved Hundborg. Undersøgelserne på denne lokalitet blev fortsat i september-oktober måned 1981, hvorved det bl.a. kunne konstateres, at gravene ikke, som tidligere antaget, var nedgravet under flad mark, men derimod på mere sædvanlig vis indsat i siden på en ældre, nu overpløjet gravhøj.

Den kraftige sandflugt, der i tidligere tid hærgede den kystnære del af Thy, havde helt sløret konturerne af højen, som derfor først blev erkendt ved museets efterundersøgelse på stedet. Ved denne lejlighed blev der udgravet fire mindre stenkister samt fire urnegrave fra tidsrummet ca. 1200-600 f. Kr. Fra gravene stammer to bronzedolke, brudstykker af ornamenterede bennåle samt keramik og brændte ben.

I november 1981 undersøgtes en overpløjet gravhøj hos gårdejer Ole Larsen, Tvorup. Ved udgravningen fandtes foruden en række urnegrave en velbevaret og to helt ødelagte stenkister af samme alder som fundene ved Førby.

I foråret 1982 undersøgte museet en overpløjet gravhøj hos gårdejer Jens Chr. Jensby, Nors. Højen gemte to stenkister fra midten af bronzealderen. I den ene kiste fandtes rester af et snoet bronzearmbånd, i den anden brændte ben samt en bennål, der antagelig har siddet i den døde dragt.

EN BYHØJ FRA JERNALDEREN

I forbindelse med anlæggelsen af en omfartsvej nord om Hurup foretager museet en større undersøgelse af en boplads fra ældre jernalder ved Heltborg. Undersøgelsen blev påbegyndt i efteråret 1981 og forventes afsluttet omkring 1. oktober 1982.

Bopladsudgravning ved Heltborg. Beboelseshus med lergulv dækket. I baggrunden det vidt fremskredne vejbyggeri til omfartsvejen nord om Hurup.
Jens-Henrik Bech foto.

I århundrederne omkring Kristi fødsel har der på stedet ligget en mindre landsby, hvis tilstedeværelse i dag giver sig tilkende som et op til 1,5 m tykt muldlag med husrester, brolægninger og forskellige affaldslag med mængder af lerkarskår. Boplads af denne type er meget karakteristiske for Thy. På grund af de tykke boplads lag fremtræder de i terrænet som mindre forhøjninger og kaldes derfor byhøje.

Bopladsudgravning ved Heltborg. Nedgravningen igennem de tykke boplads lag foregår med maskinkraft, indtil huse eller andre anlæg dukker op, hvorefter den videre afdækning sker med skovl og graveske.
Jens-Henrik Bech foto.

På bopladsen er der indtil videre lokaliseret og helt eller delvis undersøgt 12 huse, heriblandt et 14 m langt hus, orienteret VNV-ØSØ, med beboelse i vestenden og stald i østenden. Fra en lille brolagt gårdsplads, omkring hvilken der lå et lille udhus og et mindre beboelseshus

med kvadratisk grundplan, har man haft adgang til langhuset via en dør midt i den sydøstlige langside. Disse huse, der alle har haft vægge bygget op af græstørv, hører til de ældste på pladsen og er opført i slutningen af førromersk jernalder, omkring 100 f. Kr. Husene fra denne tid er anlagt direkte oven på det datidige, ganske tynde muldlag og er ofte omgivet af små grøfter til optagning af vand fra tagdryppet.

JERNALDERBOPLADS

På en lavtliggende mark ved Enggårdsvej syd for Hundborg stødte Jens Dybdahl ved pløjning på en mængde potteskår.

Der er i sommeren 1982 foretaget en lille prøveundersøgelse, hvorved der konstateredes affaldslag fra en boplads fra tiden omkring Kristi fødsel.

GAVER

Ved kommune- og amtssammenlægningerne i 1970 ophørte Thisted med at være amts hovedstad og residensby for amtmanden - det gamle Thisted Amt blev en del af Viborg Amt. For fremtiden skal amtmændene ikke længere bære embedsuniform, og stiftamtmand Florian Martensen-Larsen fandt det derfor naturligt at skænke sin embedsuniform til Thisted Museum, da han i 1981 påbegyndte sit otium.

Stiftamtmand Florian Martensen-Larsen er blevet civil. Sin uniform har han overdraget Thisted Museum, hvor en lånt udstillingsfigur smykkedes med den fornemme klædning. Museumsinspektør Jette Kjær tog imod sammen med museumsbestyrelsens kasserer, direktør Gunde Linvald og formanden, redaktionschef Jørgen Miltersen. Stiftamtmanden står til højre for "sin uniform".

Uniformen anskaffede Martensen-Larsen, da han blev udnævnt til amtmand i Thisted 1962.

Fra nu afdøde stenhugger Sasser Jensen, Thisted, er modtaget en skibs-halvmodel af den type, der kendes fra søfartshjem ved vestkysten.

Fra billedhuggeren Johan Galster er modtaget en gipsbuste af J. P. Jacobsen. Originalen står i Mølleparken i Århus.

Fra boet efter gårdejer Martin Andersen, Snejstrup, (1902-1982) er modtaget forskellige landbrugsgenstande m.v.

Petra Konge, Klitmøller, (1902-1982) har skænket museet forskellige indboeffekter, som udgør et fortrinligt supplement til genstandene i Klitmøller Egnessamling, der nu er overført til museet.

Fra fru Ida Svalgaard, Thisted, er modtaget en målestok af den type, som forhen benyttedes til opmåling af mindre skibe.

Fra fru Eva Arildsen, Hanstholm, er modtaget en norsk pram, en ophalerblok samt to fotos, der viser Hanstholm Fyrs maskinhal i 1927.

Fra afdøde skræddermester Chr. V. Lyngge, Thisted, er modtaget en bordopsats af glas. Gaven er formidlet via fru Dagmar Lustrup, Thisted.

Samlingen af effekter fra amtmand G. Faye (1760-1845) er i år blevet forøget med en medaillonportrætskitse af henholdsvis amtmanden og amtmandinden Kassa Faye, f. Stockfledt. Trykkene er en gave fra boghandler Stig Wiene, Fredensborg.

Fra fru I. Riets, Hasseris, er modtaget barnefodtøj mm., der har tilhørt manufakturhandler Johann Leerhøj, Thisted, (1877-1920).

I forbindelse med ombygningen af Brugsen i Nors har museet kunnet udtage en del ældre butiksinventar m.v., ligesom den gamle indretning blev registreringsfotoferet.

Fra Søren Binderup, Silkeborg, har museet modtaget en kommode, som er fremstillet af digteren Johan Skjoldborgs fader. Han lavede en sådan kommode til hver af sine sønner. Kommoden er nu udstillet i Skjoldborgs Hus i Øsløs.

Fra fru Kirsten Grøn, Thisted, er modtaget to eksemplarer af Børnenes Bogsamling (1896-1898) samt Dansk Børnetidende 1899. Bøgerne har tilhørt Agnes Sparrevohn, Lindahlsminde, Vestervig.

Ved køb er erhvervet en spiseske af sølv af Thistedmesteren Lorenz Peter Helt (1782-1855).

Nyindretninger og nyopstillinger

I efteråret 1981 hjemtog museet alle de genstande, der tidligere var udstillet i digteren Johan Skjoldborgs barndomshjem i Skippergade, Øsløs, for at lade dem gennemgå en meget påkrævet konservering.

Johan Skjoldborgs Barndomshjem i Øsløs.

Efter at genstandene var konserverede og huset gennemgribende istandsat, fandt der i foråret en nyopstilling sted, som åbnedes for publikum den 20. juni. Ved nyopstillingen er det forsøgt at følge den beskrivelse af huset og dets brug, som Johan Skjoldborg har givet i erindringsværket "Min Mindebog". Et af rummene er inddraget til uddybende forklaring om forfatterskabet og om Hannæs på den tid, digteren levede der. Der henvises i øvrigt til artiklen andetsteds i årbogen.

Et kig ind i Johan Skjoldborgs mindestue i barndomshjemmet i Øsløs

P. H. Vesterager, True, har skænket museet en arbejdsmodel af kanontårnet i museumsbunkeren i Hanstholm. Den vil senere blive udskiftet med en model i større målestok (1:35). Ligeledes har P. H. Vesterager formidlet, at museet har kunnet erhverve et antal sengebunde til mandskabsrummene i bunkeren i Hanstholm. Sengebundene stammer fra Bovbjerg, men da alle senge i de tyske bunkere i Atlanterhavsvolden har været ens, er dette uden betydning.

Undersøgelser

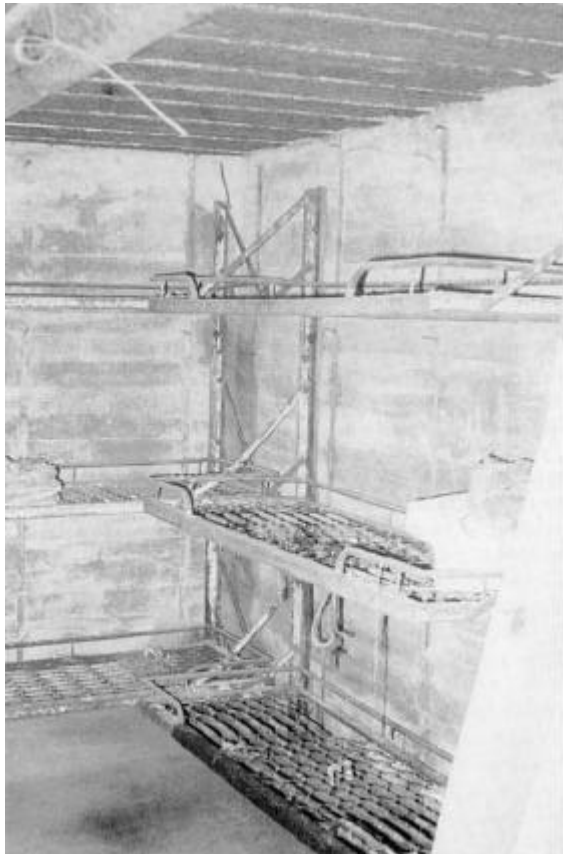
I forbindelse med nyopstillingen i Skjoldborgs Hus er der foretaget indgående studier af livsvilkår, boligsikik m.m. på Hannæs i forrige århundrede. Som led i museets samtidsundersøgelser følges genopbygningen af pladsen Lild Strand som aktivt fiskerleje, sideløbende med undersøgelser fra kystens øvrige fiskerlejer og Hanstholm havn.

Formidling

Museet forventede, at der med det store antal besøgende o.a., ville være behov for et foredragslokale i forbindelse med udstillingerne i Hanstholm, og denne formodning er rigeligt blevet bekræftet, siden auditoriet sidst på efteråret blev taget i brug. Et meget stort antal skoler, foreninger og andre grupper har benyttet auditoriet i forbindelse med besøg i Hanstholm.

Museets etnolog har holdt større og mindre foredrag for disse grupper over emner fra Hanstholm og Thys ældre og nyere historie.

Der er som tidligere år holdt en række foredrag i samarbejde med Folkeuniversitetet, og som noget nyt har der været arrangeret foredrag i samarbejde med lokale foreninger på Hannæs, i Vorupør og med Hans Bakgaard Selskabet. Museets pædagog har været efterspurgt.

Sådan logerede tyske soldater i bunkeren i Hanstholm.

Udstillinger

Museet arrangerede i 1981 udstilling af FOLKELIGE BIBELBILLEDER på Andelsslagteriet i Thisted og på Oticon, ligeledes Thisted.

I anledning af Dansk Kvindesamfunds Thistedafdelings 75 års jubilæum arrangeredes i samarbejde med Lokalthistorisk Arkiv for Thisted Kommune udstillingen KVINDE I THY, som i et stort antal fotografier o.a. fortalte om kvinders forhold i Thy fra 1906 og til vore dage.

Udstillingen HANSTHOLM - VISION OG VIRKELIGHED, der fremstilledes i 1981 af Hanstholm Kommune, vistes i sommersæsonen 1982 som særudstilling på museet ved Hanstholm Fyr.

I tiden 9.-16. maj medvirkede museet med en udstilling i arrangementet "KEND DIN EGN" i Nors.

Toldetaten fyldte i år 350 år, og landet over har der på museerne været arrangeret særudstillinger i den anledning.

I Thisted vistes en udstilling i det gamle Toldkammer, og der udsendtes i samme anledning en bog med titlen: "Toldere ved Hav og Fjord". En beskrivelse af Thisted Distriktstoldkammer og de tidligere toldkamre i Thisted og Nykøbing". Bogen, der er skrevet af kontrolchef Bent Jensen, Thisted, bygger på afdøde toldinspektør Robert Svalgaards efterladte manuskript.

Der er endvidere udarbejdet en lille udstilling om udgravningen i Toftum. Udstillingen har været vist på Heltborg skole og på Hurup Bibliotek.

Museet vil gerne sige tak for et godt år til de mange gæster og bidragsydere, vi daglig har kontakt med.

Jette Kjær.

(Kilde: Historisk Årbog for Thy, Mors og V. Hanherred 1982, side 108-118).